

25.5.2017

לכבוד

יו"ד הוועדה המיוחדת לצדק חלוקתי ולשוויון חברתי, חה"כ מיקי מכלוף זוהר

**הנדון: בחינת הפגיעה בעובדי בניין המועסקים בישראל עקב הבאת עובדי בניין מסין:
עמדת "קו לעובד"; דיון ביום 29.5.2017**

ראשית, הרינו לברך על נכונות הוועדה לדון בהשלכות החלטות הממשלה השונות הנוגעות להבאת מהגרי עבודה לענף הבניין בישראל; יפה היה, יש להניח, לו נדונו בכנסת ההשלכות הרחבות טרם ההחלטה – ולא לאחריה.

כארגון העוסק זה שנים ארוכות הן במהגרי עבודה, הן בעובדים ישראלים מהשכבה החלשה, והן בסוגיית ההסכמים הבינלאומיים, מצאנו לנכון להניח בטרם הדיון את עמדתנו ביחס להתנהלות הממשלה בכל הקשור להבאת מהגרי עבודה לענף הבניין בישראל, ולהאיר זרקור על מכלול השיקולים – אשר חלקו סמוי – המעורבים בהחלטות הללו.

מזה שנים, התנהלות המדינה בכל הקשור להבאת מהגרי עבודה לענף הבניין מתאפיינת בכניעה ללחצים חזקים מצד הקבלנים וחברות הבנייה, שהאינטרסים שלהם הינם כלכליים בתכלית. בכל הקשור להבאת עובדים מסין דווקא, מזה שנים ארוכות שהקבלנים לוחצים על הבאתם של "הסינים", תוך שהם טוענים כי הם עובדים "טובים יותר", "מקצועיים יותר", ו"חרוצים יותר". מעבר לשאלה הברורה אם אין זו אלא גזענות לשמה לטעון כי קבוצה בעלת מאפיינים אוריינטלים מסויימים או חזות ב"תכונות אופיי" שונות מאלה של קבוצה אחרת, הרי שלמעשה, הסיבה ללחצים על עובדים מסין דווקא, היתה לאורך השנים כלכלית לגמרי, וזאת, לטעמנו, מכמה סיבות, כאשר החשובה בהן היא דמי התיווך העצומים ששילמו אותם עובדים סינים "חרוצים" תמורת הזכות לעבוד בישראל, ושחייבו אותם – על רקע השתעבדות לחובות-עתק – לעבוד ימים ולילות.

באחרונה, כך נראה, יגיעו עובדי בניין מסין לישראל בשתי צורות עיקריות: ראשית, באמצעות הסכם בילטרלי אשר נחתם עם סין ביום 19.4.2017. הסכם זה, בא לאחר שנים שנכשל כל ניסיון להגיע עם סין להסכם בילטרלי המגביל את גובה דמי התיווך, על רקע הפערים בין הסכומים המותרים

קו לעובד הגנה על זכויות עובדים

תל אביב נחלת בנימין 75, ת.ד. 2319 תל- אביב יפו 61022 טל: 03-6883766 פקס: 03-6883537
חיפה הרצל 18, חדר 224, חיפה 33121 טל: 04-8643350 פקס: 04-8644238
נצרת מרכז הבשורה - איזור המעיין, ת.ד. 2694, נצרת 16126 טל: 04-6082228 פקס: 153-4-6082228

לגבייה בסין, לבין אלה המותרים על פי החוק הישראלי. הצורה השנייה בה אמורים להגיע עובדים מסין, היא באמצעות חברות בניה זרות סיניות.

לכל אחת מהדרכים כשלים משלה, והרינו להצביע עליהם בקצרה:

ביחס להסכם הבילטרלי עם סין, שבמסגרתו יובאו לשיעורין כ-20 אלף עובדים מסין, הרי שההסכם שונה במתכונתו ובאופיו מיתר ההסכמים הבילטרליים להבאת מהגרי עבודה בענף הבניין, עליהם חתמה ישראל עד כה. ראשית, ההסכם אינו בין מדינה למדינה, אלא הגוף מטעם סין שיהיה אחראי להסכם הוא למעשה איגוד הקבלנים בסין. ברור שלדבר זה יש השלכות משמעותיות על יישום ההוראות בהסכם ועל אופיו, שהרי איגוד הקבלנים הוא גוף שמטרותיו כלכליות, ושבבסיסו מונחת מטרה של השאת רווחים – ולא של טובת העובדים והגנה עליהם. עוד יצוין, כי צוות בינמשרדי שבחן בעבר את ההתקשרות עם סין בהסכם בילטרלי, המליץ שלא לחתור לכינון הסכם כזה, בגלל המסקנה כי יהיה זה בלתי אפשרי לאכוף מגבלה על דמי תיווך בסין, ואין כל אינדיקציה לכך שהדבר נבחן בטרם נחתם ההסכם הנוכחי, וכי נמצא כי המלצת הצוות הבינמשרדי משנת 2011 כבר אינה תקפה כיום. עוד נעיר, כי בהסכם עצמו קיימות הוראות בעייתיות שסופן הפעלת לחץ של ממש על העובדים, באופן שיקשה עליהם לעמוד על זכויותיהם ויניח תשתית של ממש לפגיעה בהם, כך בראש ובראשונה ההוראה הקובעת כי עובד "שלא ציית לתנאי ההעסקה" יגורש מישראל. הגירוש מישראל מתאפשר מכוח חוק הכניסה לישראל ומכוח נהלים, והסעיף לא מבהיר אילו תנאים מ"תנאי ההעסקה" מאפשרים גירוש עובד מישראל. עוד נציין, כי אין כל מנגנון פיקוח על הליך גיוס העובדים שיובאו לישראל, ולמעשה המנגנון כולו נשען על גורמים סיניים, שהם כאמור גורמים בעלי אינטרסים כלכליים. בהיעדר פיקוח ושעה שהליך הגיוס מופעל בידי גורם שתכליתו השאת רווחים על גב העובדים – הרי שקשה לדמיין כי אכן יבוא הקץ על תופעת דמי התיווך האסטרונומיים המשולמים בסין.

אשר לדרך השנייה בה, להבנתנו, צפויים להגיע עובדים מסין לישראל, הרי שהיא בעייתית אף יותר. על פי ההחלטות, כ-5,000 עובדים סיניים נוספים יובאו דרך חמש חברות בניה זרות סיניות, אשר זכו במכרז בניה בישראל וקיבלו היתר להביא 'מטעמן' 1,000 עובדים כל אחת. מדובר במתכונת מועדת לפורענות בכל היבט. אף שמערכת דיני העבודה הקוגנטיים בישראל חלה על כל מי שמועסק בישראל, ניסיון העבר מלמד, כי העסקת מהגרי עבודה בידי חברה קבלנית זרה הפועלת בישראל מובילה להחלתו בפועל של הדין הזר – בדרך כלל נחות ומקפח לאין שיעור מדיני העבודה בישראל – על עובדיה של החברה. למשל, בעניין ע"ע 1218/02 **Xue Bin** נ' **חברת א. דורי**, פד"ע לח 650 (2003) נדון בבית הדין הארצי לעבודה עניינם של שבעה מהגרי עבודה אזרחי סין, שביצעו עבודות בניה עבור

קו לעובד הגנה על זכויות עובדים

תל אביב נחלת בנימין 75, ת.ד. 2319 תל-אביב יפו 61022 טל: 03-6883766 פקס: 03-6883537
חיפה הרצל 18, חדר 224, חיפה 33121 טל: 04-8643350 פקס: 04-8644238
נצרת מרכז הבשורה - איזור המעיין, ת.ד. 2694, נצרת 16126 טל: 04-6082228 פקס: 153-4-6082228

חברת א. דורי. את עבודות הבנייה ביצעו העובדים באמצעות חברה ממשלתית סינית, ששימשה כקבלן משנה של חברת א. דורי. בית הדין הארצי מצא, כי בבסיס מערכת יחסי העבודה הנ"ל "ניצבה שיטת העסקה, ובעיקר תשלום שכר, מיוחדת וזרה במקומותינו, שתוצאתה המעשית היא העסקת עובדים במתכונת שנופלת מזו המקובלת לגבי עובדים מקומיים והמתיישבת, ככל הנראה, עם נורמות המקובלות במשפט העבודה הסיני."

התיאור שלהלן היה כדי להניח את התשתית להעסקת מהגרי העבודה מסין בישראל, ואת האינטרסים המסחריים העומדים מאחורי ההחלטה להביאם לעבודה בענף הבניין. למעשה, יובאו לישראל עשרות אלפי עובדים חלשים, אשר שילמו דמי תיווך שגובהם עוד לא ידוע (לכל הפחות, יעמוד על הגובה המקסימלי המותר לפי החוק הישראלי – 3,766 ש"ח), והם נטולי הגנה, מנגנוני פיקוח, וידע או התמצאות בדיני העבודה בישראל. באופן זה, אין ספק כי מדובר בעובדים שיהיו פגיעים לניצול, ויחתרו לעבוד שעות ארוכות – ארוכות מהמותר על פי חוק שעות עבודה ומנוחה – הן כדי להחזיר את דמי התיווך ששילמו, הן כדי למקסם את תקופת העבודה הקצובה שלהם בישראל. מצבם של העובדים בחברות הבנייה הזרות יהיה גרוע יותר, כאמור: אלה עובדים שבאופן אינהרנטי יהיו כבולים למעסיקיהם ותלויים בהם. אלה עובדים שלא יהיו מאוגדים באיגוד מקצועי, להבדיל מעובדי הבניין הישראלים והזרים האחרים.

אין כל ספק, כי לא יכולה להיות תחרות של ממש מול עובדים כאלה, מצד עובדים ישראלים או פלסטינים, אשר מועסקים כיום בענף הבניין. אין כל ספק, כי עובד אשר ההסכם הבינלאומי עם המדינה ממנה הגיע מחייב אותו "לציית לתנאי ההעסקה" ולא כן – יגורש (אולי אף לפני שהספיק להחזיר את הכסף שלו בגין דמי התיווך), יהיה עובד פגיע יותר לניצול ולפגיעה בזכויותיו: עובד שיהסס לפני שיעז להתלונן על הפרה של חוקי העבודה (אם בכלל יידע להבחין בה), ועובד שיהסס להלך על תנאי בטיחות לקויים. עובד שיאפשר למעסיקים, בקצרה, להשיא רווחים על חשבון זכויותיו. כזה יהיה גם מצבו של עובד בחברת בנייה זרה, הכבול לחברה אשר הביאה אותו ותלוי בה לחלוטין לעבודה. נציין עוד, כי הבאתן של חברות בנייה זרות, כפי שהוכח בעבר, צפויה לפגוע לא רק בתחרות בתפקידי הפועלים בענף הבניין, אלא אף בתחרות בתפקידי הניהול והאדמיניסטרציה – שכן החברות הללו יביאו עמן מנהלים, מפקחים, צוות משרדי ועוד.

אולם לא רק מספר העובדים המקומיים יפחת. דמי התיווך, פערי הידע והיכולת לעמוד על הזכויות, כבילת העובדים ועוד שלל גורמים – יביאו לכך שנורמות ההעסקה בענף ישתנו ללא הכר, עם כניסתם של עשרות אלפי מהגרי עבודה בבניין לישראל, אשר יתווספו לאלפי מהגרי עבודה קיימים. עובדים חלשים, מדרדרים את נורמות ההעסקה באופן שמביא לירידה בשכר, לפגיעה בבטיחות בעבודה, וכך פוגעים בשוק העבודה המקומי לא רק בכך שהמשרות "מאוישות", אלא גם בכך שהמשרות הללו הופכות פחות ופחות אטרקטיביות לאור הנורמות הירודות של ההעסקה.

קו לעובד הגנה על זכויות עובדים

תל אביב נחלת בנימין 75, ת.ד. 2319 תל-אביב יפו 61022 טל: 03-6883766 פקס: 03-6883537
חיפה הרצל 18, חדר 224, חיפה 33121 טל: 04-8643350 פקס: 04-8644238
נצרת מרכז הבשורה - איזור המעיין, ת.ד. 2694, נצרת 16126 טל: 04-6082228 פקס: 153-4-6082228

קו לעובד
Worker's Hotline
عنوان العامل

לסיכום, לעמדתנו ההחלטה על הבאתם של עשרות אלפי מהגרי עבודה מסין לענף הבניין, היא תולדה של כניעה ללחצים המונעים מאינטרסים כלכליים של הקבלנים, אשר השלכותיה מרחיקות הלכת על נורמות ההעסקה בענף, על כללי הבטיחות הרצויים, ועל עובדי בניין ישראלים – לא הובאו בחשבון כלל.

בכבוד רב,

מיכל תגיר, עו"ד

קו לעובד הגנה על זכויות עובדים

תל אביב	נחלת בנימין 75, ת.ד. 2319 תל- אביב יפו 61022	טל: 03-6883766	פקס: 03-6883537
חיפה	הרצל 18, חדר 224, חיפה 33121	טל: 04-8643350	פקס: 04-8644238
נצרת	מרכז הבשורה - איזור המעיין, ת.ד. 2694, נצרת 16126	טל: 04-6082228	פקס: 153-4-6082228

אתר: www.kavlaoved.org.il | דוא"ל: email@kavlaoved.org.il